

Проте, колективну воєнну травму ми проживатимемо ще тривалий час навіть після перемоги. Чуда не буде – війна не завершиться в один день. Психологи кажуть, що, з одного боку, всі персонально дуже очікують перемоги, разом із тим – вони дещо бояться того періоду. Багато інформації стане відкритою, а змобілізований стан українців мине і ми матимемо ще одну психологічну кризу – післявоєнну і скоріш за все – більш тривалу. Проявляться як психологічні хвороби, так і ті, що є наслідком хронічного стресу. Тому психологи та інші фахівці з перших днів повномасштабної війни докладають максимум зусиль, щоб мінімізувати наслідки воєнного періоду [1].

ЛІТЕРАТУРА

1. Гліжинська О. Психологічний стан українців у воєнний період. URL : <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3716026-psihologicnij-stan-ukrainciv-u-voennij-period.html> (дата звернення 30.04.2024).
2. Психологічне здоров'я українців під час війни і як його врятувати. URL: <https://www.holosameryky.com/a/vijna-ukraina-dopomoha-psuxolog-psuxolohichnapidtrumka-mentalnezdorovja/6715242.html> (дата звернення 30.04.2024).
3. Скільки залишилось українців? Хто не повернеться? Яким буде українське суспільство та економіка? Інтерв'ю з соціологинею Еллою Лібановою. <https://forbes.ua/war-in-ukraine/skilki-zalishilos-ukraintsiv-khto-ne-povernetsya-yakim-bude-ukrainske-suspilstvo-ta-ekonomika-intervyu-z-sotsiologineyu-elloyu-libanovoju-17012023-11104> (дата звернення 26.04.2024).
4. Скуратівська Я. Два роки, які змінили Україну. URL : <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3831492-dva-roki-aki-zminili-ukrainu.html> (дата звернення: 28.04.2024).
5. Словник іншомовних слів / за ред. О.С. Мельничука. Київ: Головна редакція УРЕ, 1975. С. 103.

Антоніна ЯРУЧИК

*Кандидат філософських наук,
Волинський національний університет
імені Лесі Українки,
Луцьк, Україна
A_Yaruchyk@ukr.net*

ЦІННОСТІ ЯК ОСНОВА ДУХОВНОГО СВІТУ ЛЮДИНИ

Немає сумніву, що духовний світ людини ґрунтується на складному переплетенні цінностей. Саме тому аксіологічна проблематика завжди привертала увагу видатних філософів минулого й сьогодення, адже вона лежить в основі формування людської особистості.

При аналізі різних підходів до цінностей стає очевидною їх різноманітність. Цінності відрізняються не лише за своїм змістом (насолада, користь, влада, свобода), але й за спрямованістю. Деякі з них мають позитивний характер, як щирість, співчуття та милосердя, а інші – негативний, наприклад, лицемірство, байдужість та скупість. Існує поширена класифікація цінностей, де «вищі» (духовні) цінності пов’язані з інтелектуальним розвитком людини, а «нижчі» орієнтовані на задоволення поточних потреб [2].

Гідність, честь і совість – це не просто слова, а фундаментальні духовні цінності, які протягом століть визначають сутність людини. Їхнє значення неможливо переоцінити, адже саме вони формують моральний компас особистості та орієнтири в мінливому світі. Важливо зазначити, що гідність, честь і совість не є лише емоційними переживаннями, які виникають при усвідомленні певних ситуацій. Ці поняття глибші, адже вони сягають рівня самоусвідомлення людини та її уявлень про те, як до неї ставляться інші [1].

Суть людської гідності полягає у взаємопов’язаних аспектах самооцінки та визнання цінності зі сторони суспільства. З одного боку, людина усвідомлює свою внутрішню цінність, свою унікальність та право на повагу. Це почуття ґрунтується на самоусвідомленні, самоповазі та вірі у власні можливості. З іншого боку, суспільство визнає важливість кожної людини, рівність всіх людей та необхідність ставитися до них з повагою. Це визнання виражається в законах, нормах та звичаях, які захищають права та свободи людини.

Поняття гідності нерозривно пов’язане з такою духовною цінністю, як честь. Честь – це те, як людина ставиться до себе та як до неї ставиться суспільство, визнаючи її частиною певної соціальної групи. Вона виступає своєрідним регулятором поведінки індивіда, визначаючи його взаємодію з суспільством і навпаки. Честь ґрунтується на сукупності особистих якостей, які зумовлюють реальні заслуги та досягнення людини перед іншими та перед суспільством загалом. Ці якості формують навколо неї ореол доброго імені та авторитету, здобуваючи повагу оточуючих. Незважаючи на те, що критерії честі об’єктивно залежать від культурно-історичного контексту та рівня розвитку суспільства, люди прагнуть дбати про свою репутацію. Інколи ці прагнення стають настільки сильні, що людина витрачає все життя на очищення свого імені.

Совість – це невидимий компас, що веде людину шляхом етики та відповідальності. Вона виступає внутрішнім суддею, оцінюючи вчинки й думки з точки зору добра і зла. Ця вроджена риса спонукає людину

дотримуватися норм суспільства, виконувати свої обов'язки та поважати інших. Сівість тісно пов'язана з самоусвідомленням. Вона змушує людину замислюватися над наслідками своїх дій, оцінювати їх моральний вплив на себе та оточуючих. Це почуття не дає спокою, коли людина чинить нечесно або несправедливо, і, навпаки, дарує відчуття задоволення, коли вона вчиняє добро. Розвинена сівість вважається ознакою зрілої особистості. Вона свідчить про високий рівень інтелекту та емпатії, адже здатність розуміти й перейматися почуттями інших людей є ключовою рисою духовності. Така людина здобуває повагу та визнання в суспільстві, адже її вчинки ґрунтуються на щирості, чесності та справедливості.

Сівість – це не просто абстрактне поняття, а потужний інструмент самовдосконалення. Вона допомагає людині самоаналізувати свої дії, робити висновки та прагнути до кращого. Цей внутрішній камертон веде людину шляхом морального зростання, роблячи її не лише цінним членом суспільства, але й особистістю з багатою душею.

Народна уява, шукаючи втілення таких чеснот, як честь, сівість і гідність, створила образ героя. Цей герой неодмінно сильний, мужній, красивий і готовий нести на своїх плечах більше відповідальності, ніж інші. Він гостро відчуває нагальні потреби свого часу і завдяки своїм інтелектуальним, фізичним та морально-психологічним якостям здатен значно впливати на хід подій. Суть героїзму полягає в цілісній системі взаємопов'язаних духовних, вольових та практичних якостей. Це єдність чітко визначених ідеалів, глибоких переконань, стійких моральних принципів, які проявляються у твердій впевненості, непохитному почутті обов'язку, безстрашності, відвазі та здатності в критичні моменти докладати максимальних зусиль. Ця система принципів не лише скеровує дії людини, але й формує її думки, наміри та мотивацію. Вона стає взірцем для наслідування, збуджуючи уяву інших людей та формуючи в суспільстві очікування щодо належного вчинення в певних ситуаціях.

Соціальний простір, де виявляються гідність, честь і сівість, надзвичайно широкий. Ці цінності не обмежуються особистим життям, а поширюються на всі сфери суспільства, включаючи науку, освіту, культуру, економіку, політику тощо. Кожна епоха мала своїх героїв, які своїми вчинками та життям втілювали ідеали честі, сівісті та гідності. Їхні образи ставали зразками для наслідування та знаходили відображення у культурній спадщині.

Важливо також зазначити, що не існує єдиної відповіді на питання про те, що таке честь, сівість і гідність. Ці поняття складні та багатогранні, і вони інтерпретуються по-різному протягом історії та в різних культурах.

Для німецького філософа Іммануїла Кант було очевидним, що ми повинні діяти так, щоб наші дії можна було б узагальнити на всіх людей, якби ми хотіли жити в справедливому та моральному світі. Ми не повинні використовувати інших людей для досягнення своїх цілей, а ставитися до них з повагою та гідністю [3].

Підсумовуючи, можна зазначити, що цінності – це основа духовного світу людини. Вони роблять наше життя змістовним, дають нам можливість підніматися над повсякденністю, прагнути до кращого. Розвиток духовних цінностей – це постійний процес, який потребує від людини зусиль, самовдосконалення, роботи над собою. Але це того варте, адже саме цінності дають нам внутрішню силу та стійкість й роблять наше життя духовно значимим.

ЛІТЕРАТУРА

1. Аболіна Т. Цінності моральні. *Філософський енциклопедичний словник*; за ред. В. І. Шинкарука. Київ: Абрис, 2002. С. 708–709.
2. Лісовий В. Цінності. *Філософський енциклопедичний словник*; за ред. В. І. Шинкарука. Київ: Абрис, 2002. С. 707–708.
3. Kant's Moral Philosophy. *Stanford Encyclopedia of Philosophy*. *First published Mon Feb 23, 2004; substantive revision Fri Jan 21, 2022*. URL: <https://plato.stanford.edu/entries/kant-moral>.

Любов КОНДРАТЮК

*Кандидат філософських наук, доцент,
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка,
Тернопіль, Україна
kondrliuba@ukr.net*

Світлана ШЕВЧУК

*Кандидат філософських наук, доцент,
Поліський національний університет,
Житомир, Україна
sveta_schtvchuk@ukr.net*

I. КАНТ ПРО ФОРМУ ДОБРА І ЗЛА ТА ДОБРУ ВОЛЮ

22 квітня цього року інтелектуальна спільнота людства відзначила трьохсотріччя від дня народження Імануеля Канта. Творча спадщина цього видатного німця по праву належить усьому людству. Його вважають одним із засновників гуманістичної етики. З огляду на внесок у спеціальне дослідження моралі І. Канта можна поставити поряд з Аристотелем.